O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA INVESTITSIYALARNING IQTISODIY O‘SISH VA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGIGA TA’SIRI: STATISTIK TAHLIL VA 2027-YIL ISTIQBOLLARI

Ergasheva Nafisa Baxriddinovna
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali,
“Iqtisodiyot va turizm” kafedrasi katta o‘qituvchisi
Fayzullayeva Gulsevar Obidovna
O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali, Iqtisodiyot yo‘nalishi talabasi
E-mail: gfayzullayeva212@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb etishning iqtisodiy o‘sish va ishlab chiqarish samaradorligiga ta’siri ko‘rib chiqiladi. Yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha normativ-huquqiy hujjatlar, qayta tiklanuvchi energiya ulushi va asosiy kapitalga investitsiyalar haqidagi rasmiy ma’lumotlar tahlil qilinadi. Shuningdek, 2027-yilgacha yashil investitsiyalar samaradorligini oshirish va ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish bo‘yicha takliflar beriladi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, yashil investitsiyalar, iqtisodiy o‘sish, ishlab chiqarish samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, energiya tejamkorligi, barqaror rivojlanish.

Kirish

Bugungi sharoitda iqtisodiy o‘sishni ta’minlash bilan bir qatorda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, energiya sarfini kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Korxonalarning energiya resurslariga yuqori darajada bog‘liqligi mahsulot tannarxi va uzoq muddatli raqobatbardoshlikka ta’sir qilishi mumkin. Shu sababli yashil iqtisodiyotga o‘tish iqtisodiy rivojlanishning dolzarb yo‘nalishiga aylangan.

Yashil iqtisodiyot iqtisodiy faoliyatni resurslardan samarali foydalanish, atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirish va aholi farovonligini oshirish bilan uyg‘unlashtirishga qaratilgan. Ushbu maqolaning maqsadi O‘zbekistonda yashil investitsiyalarning iqtisodiy o‘sish va ishlab chiqarish samaradorligiga ta’sirini rasmiy hujjatlar hamda statistik ma’lumotlar asosida ko‘rib chiqish va 2027-yilgacha bo‘lgan davr uchun amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Yashil iqtisodiyotning normativ-huquqiy asoslari

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha muhim strategik hujjatlar qabul qilingan. Prezidentning 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori bilan 2019–2030-yillarda yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi tasdiqlangan. Strategiyada energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish kabi yo‘nalishlar belgilangan [1].

Prezidentning 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarori yashil iqtisodiyotga o‘tish va yashil o‘sishni ta’minlashga qaratilgan chora-tadbirlarni rivojlantiradi [2]. Shuningdek, 2019-yil 21-maydagi O‘RQ-539-son “Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonun hamda 2024-yil 7-avgustdagi

O‘RQ-940-son “Energiyani tejash, undan oqilona foydalanish va energiya samaradorligini oshirish to‘g‘risida”gi Qonun tegishli faoliyatning huquqiy asoslarini belgilaydi [3; 4].

Mazkur hujjatlar yashil texnologiyalarni joriy etish uchun huquqiy sharoit yaratadi. Biroq siyosatning amaliy natijalarini baholash uchun statistik ko‘rsatkichlar, loyiha xarajatlari va ishlab chiqarish natijalarini birgalikda tahlil qilish lozim.

Statistik tahlil

Milliy statistika qo‘mitasining SIAT ma’lumotlarida energiya ishlab chiqarishda yashil energiyaning ulushi 2020-yildagi 7,5 foizdan 2025-yilda 21,4 foizga yetgani ko‘rsatilgan [5]. Demak, ushbu ko‘rsatkich besh yil davomida 13,9 foiz punktga oshgan. Ayniqsa, 2024-yildagi 15,7 foizlik ulush 2025-yilda 21,4 foizga ko‘tarilgan.

Yil	Yashil energiya ulushi, %
2020	7,5
2021	7,0
2022	9,3
2023	9,6
2024	15,7
2025	21,4

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT [5].

Investitsion faollik ham iqtisodiy rivojlanishning muhim omilidir. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda barcha moliyalashtirish manbalari hisobidan asosiy kapitalga 591,1 trillion so‘m investitsiya o‘zlashtirilgan va bu 2024-yilga nisbatan 10,5 foiz ko‘p bo‘lgan [6]. Ushbu raqam jami asosiy kapitalga investitsiyalarni anglatadi, yashil loyihalarga yo‘naltirilgan mablag‘lar hajmini alohida ko‘rsatmaydi. Shuning uchun uni yashil investitsiyalarning bevosita ko‘rsatkichi sifatida talqin qilish to‘g‘ri emas.

Yashil investitsiyalar korxonalar faoliyatiga energiya xarajatlarini kamaytirish, uskunalarni modernizatsiya qilish va resurslardan foydalanishni yaxshilash orqali ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu bilan birga, bunday natija loyiha qiymati, texnik xizmat xarajatlari, energiya narxlari va uskunalarning ishlash muddatiga bog‘liq. Shuning uchun samaradorlikni baholashda investitsiyadan oldingi va keyingi xarajatlar hamda ishlab chiqarish hajmini taqqoslash zarur.

2027-yilgacha istiqbollar va takliflar

2027-yilgacha yashil investitsiyalarning samaradorligini oshirish uchun, avvalo, yashil loyihalarga yo‘naltirilgan mablag‘lar bo‘yicha alohida va ochiq statistik ma’lumotlarni rivojlantirish maqsadga muvofiq. Bu investitsiya hajmi bilan erishilgan iqtisodiy natijalarni taqqoslash imkonini beradi.

Ikkinchidan, korxonalarda energiya auditi va mahsulot birligiga sarflanadigan energiya miqdorini hisobga olish amaliyotini kengaytirish lozim. Uchinchidan, kichik va o‘rta biznes uchun energiya tejamkor uskunalarni moliyalashtirish, lizing va iqtisodiy maslahat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini rivojlantirish kerak. To‘rtinchidan, loyihalarni baholashda energiya tejalishi, tannarxdagi o‘zgarish, mehnat unumdorligi va investitsiyaning o‘zini qoplash muddati kabi mezonlardan foydalanish zarur.

Ushbu takliflar mualliflik tavsiyalari hisoblanadi. 2027-yil uchun aniq miqdoriy prognoz ishlab chiqish uchun yillik statistik qatorlar, investitsiyalar tarkibi va loyiha natijalari bo‘yicha qo‘shimcha ma’lumotlar zarur.

Xulosa

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning strategik va huquqiy asoslari shakllangan. Rasmiy ma’lumotlarda yashil energiyaning energiya ishlab chiqarishdagi ulushi 2020-yildagi 7,5 foizdan 2025-yilda 21,4 foizga oshgani, asosiy kapitalga jami investitsiyalar esa 2025-yilda 591,1 trillion so‘mni tashkil etgani qayd etilgan. Bu ko‘rsatkichlar yashil energiya ulushi va investitsion faollikdagi o‘zgarishlarni ko‘rsatadi, ammo ular o‘rtasidagi bevosita sababiy bog‘liqlikni mustaqil ravishda isbotlamaydi.

Yashil investitsiyalarning iqtisodiy samarasi mablag‘ hajmidan tashqari, loyihalarning to‘g‘ri tanlanishi, texnologik natijadorligi va xarajatlarni kamaytirish salohiyatiga bog‘liq. Shu sababli 2027-yilgacha yashil loyihalar statistikasi shaffofligini oshirish, korxonalarda energiya samaradorligini o‘lchash va investitsiya natijalarini muntazam baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday yondashuv resurslardan samarali foydalanish va barqaror iqtisodiy o‘sishni qo‘llab-quvvatlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori. “2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”. https://lex.uz/uz/acts/-4539502

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarori. https://lex.uz/acts/-6303230

3. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 21-maydagi O‘RQ-539-son “Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonuni. https://lex.uz/uz/acts/-4346831

4. O‘zbekiston Respublikasining 2024-yil 7-avgustdagi O‘RQ-940-son “Energiyani tejash, undan oqilona foydalanish va energiya samaradorligini oshirish to‘g‘risida”gi Qonuni. https://lex.uz/uz/acts/-7052085

5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. “Energiya ishlab chiqarishda yashil energiyaning ulushi (yillik)”. SIAT. https://siat.stat.uz/data/4618/?lang=uz

6. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. “2025-yilda asosiy kapitalga investitsiyalar 591,1 trln so‘mga yetdi”. 2026-yil 26-yanvar. https://stat.uz/uz/matbuotmarkazi/qo-mita-yangiliklar/66505-2025-jilda-asosij-kapitalga-investitsiyalar-591-1-trln-s-mga-etdi-2